

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК: 336.225:631.16:004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20620448>

Управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств через систему нормування виробничих витрат в умовах цифровізації та фінансової децентралізації

Цап Володимир Дмитрович

кандидат, економічних наук, доцент, доцент кафедри фінанси, облік і оподаткування, Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, <https://orcid.org/0000-0001-8059-3122>

Прийнято: 21.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація:** Сучасний розвиток податкової системи України характеризується активним впровадженням цифрових технологій, автоматизованих систем аналізу даних та ризик-орієнтованих підходів до податкового адміністрування. За таких умов особливого значення набуває забезпечення економічної обґрунтованості виробничих витрат сільськогосподарських підприємств, оскільки саме вони формують податковий кредит з податку на додану вартість, впливають на собівартість продукції та виступають одним із ключових індикаторів оцінки податкових ризиків. Водночас процеси фінансової децентралізації посилюють значення ефективного податкового менеджменту як інструменту забезпечення стабільності доходів бюджетів територіальних громад та підвищення рівня податкової дисципліни суб'єктів господарювання.*

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка методичного підходу до управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств через систему нормування виробничих витрат в умовах цифровізації та фінансової децентралізації. Основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема: аналіз і синтез - для узагальнення наукових підходів до податкового менеджменту та нормування витрат; системний підхід - для дослідження взаємозв'язку між виробничими, обліковими та податковими процесами; графічний та табличний методи - для візуалізації результатів дослідження та побудови моделі управління податковими ризиками.

У результаті дослідження систематизовано цифрові джерела інформації, які використовуються органами ДПС для контролю діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема податкову звітність з ПДВ, Єдиний реєстр податкових накладних [1], статистичні форми №4-сг, №29-сг, №50-сг, №2-ферм та №21-заг. [2] Доведено, що сучасні цифрові механізми дозволяють автоматизовано співставляти площі посівів, урожайність, обсяги придбання ресурсів, структуру собівартості та показники реалізації продукції, формуючи ризик-профілі платників податків. Запропоновано методичний підхід до контролю матеріальних витрат у рослинництві на основі технологічних карт, який охоплює етапи планування посівних площ, нормування ресурсів, документального підтвердження витрат, аналізу відхилень та цифрової верифікації даних. Розроблено модель мінімізації податкових ризиків через систему нормування витрат, що забезпечує взаємозв'язок між технологічними картами, первинними документами, бухгалтерським обліком, статистичною та податковою звітністю.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованого підходу для підвищення достовірності облікових даних, забезпечення економічної обґрунтованості витрат,

мінімізації податкових ризиків та зміцнення податкової безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах цифрової трансформації економіки та фінансової децентралізації.

Ключові слова: податкові ризики, нормування виробничих витрат, цифровізація, податкова безпека, технологічні карти, податковий контроль, податковий кредит з ПДВ, фінансова децентралізація.

Management of tax risks in agricultural enterprises through a production cost standardization system in the context of digitalization and fiscal decentralization

Volodymyr Tsap

PhD, Associate Professor, Finance, Accounting and Taxation Department, Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhia region, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-8059-3122>

Abstract: *The current development of Ukraine's tax system is characterized by the active implementation of digital technologies, automated data analysis systems, and risk-oriented approaches to tax administration. Under such conditions, ensuring the economic justification of production costs incurred by agricultural enterprises becomes increasingly important, as these costs directly influence the formation of value-added tax (VAT) credits, affect production costs, and serve as one of the key indicators in assessing tax risks. At the same time, the processes of fiscal decentralization enhance the role of effective tax management as a tool for ensuring the stability of local budget revenues and improving the tax discipline of business entities.*

The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations and develop a methodological approach to tax risk management in agricultural

enterprises through a production cost standardization system under conditions of digitalization and fiscal decentralization. The research is based on general scientific and special methods, including analysis and synthesis for summarizing scientific approaches to tax management and cost standardization; a systems approach for examining the interrelationships between production, accounting, and taxation processes; and graphical and tabular methods for visualizing research results and constructing a tax risk management model.

The study systematizes digital information sources used by the State Tax Service of Ukraine to monitor the activities of agricultural enterprises, including value-added tax reporting, the Unified Register of Tax Invoices, and statistical reporting forms. It is proved that modern digital mechanisms enable the automated comparison of cultivated areas, crop yields, volumes of purchased resources, cost structures, and product sales indicators, thereby facilitating the formation of taxpayers' risk profiles. A methodological approach to controlling material costs in crop production based on technological maps is proposed. The approach includes planning cultivated areas, standardizing resource consumption, documenting production costs, analyzing deviations, and conducting digital verification of data. Furthermore, a model for minimizing tax risks through a production cost standardization system is developed, ensuring the interconnection between technological maps, primary accounting documents, accounting records, statistical reporting, and tax reporting.

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of applying the proposed approach to improve the reliability of accounting information, ensure the economic justification of production costs, minimize tax risks, and strengthen the tax security of agricultural enterprises under conditions of digital economic transformation and fiscal decentralization.

Keywords: *tax risks, production cost standardization, agricultural enterprises, digitalization, tax security, technological maps, tax control, VAT tax credit, tax management, fiscal decentralization.*

Постановка проблеми. Сучасна цифровізація податкового адміністрування та впровадження ризик-орієнтованих підходів до контролю діяльності платників податків суттєво змінюють вимоги до формування та підтвердження виробничих витрат сільськогосподарських підприємств. Використання органами ДПС автоматизованих систем аналізу даних дозволяє здійснювати комплексне співставлення показників податкової, статистичної та фінансової звітності, що посилює вимоги до економічної обґрунтованості витрат, які формують податковий кредит з ПДВ та собівартість продукції. Водночас на практиці значна частина сільськогосподарських підприємств не має належним чином документально закріпленої системи нормування паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив і засобів захисту рослин, тощо, що підвищує ризик виникнення податкових спорів та формування ризик-профілю платника податків. За таких умов актуальним є розроблення методичних підходів до управління податковими ризиками через систему нормування виробничих витрат, яка забезпечуватиме узгодженість виробничих, облікових та податкових показників в умовах цифровізації та фінансової децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові підходи до дослідження податкового менеджменту, цифровізації адміністрування податків, управління податковими ризиками та обліку витрат аграрних підприємств свідчать про поступове формування нової парадигми податкового контролю, у межах якої визначальну роль відіграють цифрові інструменти, ризик-орієнтований аналіз та якість інформаційного забезпечення.

Питання податкового менеджменту в системі податкового адміністрування розкрито у працях П. Бечка, В. Бечка, Н. Лиси та С. Пташник, які акцентують увагу на необхідності підвищення ефективності управління податковими процесами та податкового планування [3]. Теоретичні й правові засади податкового менеджменту в сучасних умовах досліджували Н. Коваль та О. Подолянчук, підкреслюючи значення податкового менеджменту як інструменту забезпечення фінансової стійкості підприємств [4]. Пріоритети розвитку державного податкового менеджменту, зокрема у контексті податкового навантаження, податкового контролю та управління податковими ризиками, обґрунтовано у дослідженні Ю. Табенської та І. Грицюка [5].

Окремий науковий напрям становлять праці, присвячені цифровізації податкового адміністрування. Яцух О. доводить, що цифрова трансформація податкових органів створює передумови для підвищення прозорості податкових операцій та ефективності контролю [6]. Я. Ізмайлов, І. Єгорова та Р. Барицький розглядають цифровізацію і глобалізацію системи адміністрування податків як чинник інноваційного розвитку та модернізації взаємодії між державою і платниками податків [7]. Теоретико-методичні підходи до визначення сутності податкових ризиків та їх класифікації досліджено В. Тарашенком, який наголошує на необхідності удосконалення системи ідентифікації та моніторингу податкових ризиків [8]. І. Юр'єва розглядає діагностику податкових ризиків як інструмент забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, що є важливим для формування внутрішньої системи податкового контролю [9]. Проблематика управління витратами аграрних підприємств також активно досліджується у сучасній економічній літературі. Н. Овчарова обґрунтовує доцільність використання технологічних карт для формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств [10]. Г. Павлова, І. Приходько та Л. Волчанська розкривають особливості обліку витрат в

аграрних і переробних підприємствах, звертаючи увагу на необхідність належної систематизації прямих і непрямих витрат [11]. В. Вакуленко та В. Мялковський досліджують напрями підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану, зокрема через удосконалення інформаційного забезпечення та застосування цифрових інструментів [12].

Значення фінансової та фіскальної децентралізації у забезпеченні стійкості територіальних громад висвітлено у працях Л. Пронько та Т. Колесник, які розглядають децентралізацію як чинник підвищення ефективності управління об'єднаними територіальними громадами [13]. У дослідженнях В. Цапа податковий менеджмент сільськогосподарських підприємств розглядається в умовах цифровізації та бюджетної децентралізації крізь призму управління податковими ризиками, зокрема шляхом узгодження облікових, земельних і податкових даних [14,15].

Узагальнення наведених підходів свідчить, що попередні дослідження сформували наукову базу щодо податкового менеджменту, цифровізації податкового адміністрування, управління податковими ризиками, обліку витрат аграрних підприємств та фінансової децентралізації. Водночас більшість праць розглядає ці напрями відокремлено. Недостатньо дослідженим залишається питання інтеграції системи нормування виробничих витрат у механізм управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств [16]. Потребує подальшого обґрунтування взаємозв'язок між технологічними картами, первинними документами, бухгалтерським обліком, статистичною та податковою звітністю в умовах цифрової аналітики ДПС. Саме ці аспекти визначають наукову новизну цього дослідження та обґрунтовують необхідність розроблення методичного підходу до управління податковими ризиками через систему нормування виробничих витрат.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері податкового менеджменту, цифровізації податкового адміністрування та обліку виробничих витрат, недостатньо розробленими залишаються питання інтеграції системи нормування витрат у механізм управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств. Особливої уваги потребує обґрунтування взаємозв'язку між технологічними картами, первинними документами, статистичною та податковою звітністю в умовах використання цифрових інструментів контролю ДПС. Це зумовлює необхідність розроблення методичного підходу до управління податковими ризиками через систему нормування виробничих витрат в умовах цифровізації та фінансової децентралізації.

Формулювання цілей статті Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та розробка методичного підходу до управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств через систему нормування виробничих витрат в умовах цифровізації податкового адміністрування та фінансової децентралізації. Для досягнення поставленої мети передбачено дослідити роль цифрових інструментів податкового контролю у діяльності аграрних підприємств, систематизувати інформаційні джерела формування ризик-профілю платника податків, розробити методичний підхід до контролю матеріальних витрат на основі технологічних карт та запропонувати модель мінімізації податкових ризиків через систему нормування виробничих витрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток податкової системи України характеризується поступовим переходом від традиційних методів податкового контролю до ризик-орієнтованих моделей адміністрування податків, що базуються на використанні цифрових технологій, автоматизованого аналізу даних та інструментів штучного

інтелекту. За таких умов особливого значення набуває формування достовірної інформації про витрати суб'єктів господарювання, оскільки саме вони є одним із ключових індикаторів оцінки податкових ризиків та обґрунтованості податкової вигоди.

Для сільськогосподарських підприємств питання нормування витрат має подвійне значення. З одного боку, воно забезпечує ефективне управління виробничими ресурсами та формування економічно обґрунтованої собівартості продукції. З іншого боку, виступає важливим елементом податкового менеджменту, оскільки більшість виробничих витрат безпосередньо пов'язані з формуванням податкового кредиту з податку на додану вартість, впливають на фінансові результати діяльності та є об'єктом аналітичного контролю з боку органів ДПС.

Водночас в умовах цифрової трансформації економіки його зміст суттєво розширюється. Якщо раніше основна увага приділялася правильності нарахування та сплати податків, то сьогодні дедалі більшого значення набуває управління інформаційними потоками, які використовуються контролюючими органами для автоматизованого аналізу діяльності платників податків [6].

Особливістю аграрного сектору є те, що значна частина виробничих витрат має чіткий кількісний вимір та може бути співставлена з технологічними параметрами виробництва: насіння, паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива та засоби захисту рослин мають нормативно або технологічно обґрунтовані межі використання, які залежать від культури, площі посівів, урожайності, характеристик техніки, агрохімічного стану ґрунтів та інших факторів. Відповідно, суттєві відхилення фактичних витрат від економічно обґрунтованих показників можуть розглядатися як індикатори потенційних податкових ризиків.

У цьому контексті нормування витрат доцільно розглядати не лише як інструмент управлінського обліку, а як складову системи податкового менеджменту підприємства. Його основним завданням є забезпечення економічної обґрунтованості витрат, їх документального підтвердження та узгодженості між первинним обліком, статистичною, фінансовою та податковою звітністю. Саме така узгодженість створює належну доказову базу для підтвердження реальності господарських операцій та правомірності формування податкових показників.

В умовах цифровізації податкового адміністрування значення нормування витрат додатково посилюється через впровадження автоматизованих механізмів контролю, які дозволяють виявляти невідповідності між придбаними ресурсами, виробничими показниками та результатами господарської діяльності. Таким чином, нормування виробничих витрат поступово трансформується із внутрішнього управлінського інструменту в один із ключових елементів податкової безпеки аграрного підприємства [17].

Цифровізація діяльності органів Державної податкової служби України суттєво змінила підходи до контролю господарської діяльності платників податків. Якщо раніше основним джерелом інформації були результати документальних перевірок, то сьогодні значна частина контрольних процедур здійснюється шляхом автоматизованого аналізу великих масивів даних, що надходять із податкової, статистичної та фінансової звітності.

Для сільськогосподарських підприємств особливу роль відіграє поєднання інформації з декількох інформаційних джерел, які дозволяють формувати комплексне уявлення про виробничі процеси та понесені витрати (табл. 1).

Таблиця 1

Цифрові джерела інформації для податкового контролю витрат аграрних підприємств

Джерело інформації	Основні показники	Контрольні можливості ДПС	Податкові ризики, що можуть бути виявлені
Податкова звітність з ПДВ	Податковий кредит, податкові зобов'язання, обсяги придбання та реалізації	Аналіз формування податкового кредиту та його відповідності господарській діяльності	Завищення податкового кредиту, невідповідність придбаних ресурсів виробничим потребам
Єдиний реєстр податкових накладних (ЄРПН)	Податкові накладні постачальників та покупців	Встановлення факту придбання запасів, аналіз контрагентів та номенклатури товарів	Придбання ресурсів без подальшого використання, ризикові операції, невідповідність номенклатури
Форма №4-сг «Звіт про посівні площі»	Посівні площі за культурами	Визначення бази для розрахунку витрат на 1 га	Розбіжності між площами посіву та списаними ресурсами
Форма №29-сг «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур»	Площі до збирання, валовий збір урожаю	Аналіз урожайності та співставлення з виробничими витратами	Нереалістичні показники урожайності або витрат
Форма №21-заг «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства»	Обсяги реалізації продукції та середні ціни реалізації	Співставлення виробництва та реалізації продукції	Реалізація продукції без достатніх обсягів виробництва або накопичення необґрунтованих залишків
Форма №50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи с.г. підприємств» (Розділ 1)	Структура собівартості за видами продукції	Аналіз витрат у розрізі окремих культур	Відсутність або непропорційність окремих статей витрат
Форма №50-сг (Розділ 4)	Придбання ресурсів у кількісному та вартісному вимірі	Співставлення придбаних ресурсів із витратами та площами посіву	Завищення обсягів придбання або відсутність використання ресурсів
Форма №2-ферм «Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) сільс. господарства»	Витрати на виробництво продукції	Аналіз рівня витрат та собівартості продукції	Невідповідність витрат виробничим показникам та галузевим нормативам
Первинні документи (акти списання, технологічні карти, акти використання добрив, насіння, ЗЗР)	Кількісні та вартісні показники використаних ресурсів	Підтвердження реальності господарських операцій	Відсутність документального підтвердження витрат

Джерело: сформовано за [2]

Аналіз наведених інформаційних ресурсів свідчить, що сучасні цифрові механізми контролю фактично дозволяють сформувати повний виробничий цикл підприємства: від придбання ресурсів до реалізації готової продукції. Так, дані форми №4-сг дають можливість визначити площі посівів за культурами, форма №29-сг містить інформацію про валовий збір продукції, а форма №21-заг - про обсяги її реалізації. Водночас форми №50-сг та №2-ферм дозволяють оцінити структуру виробничих витрат та собівартість продукції. Особливого значення набуває форма №50-сг, яка фактично є одним із ключових джерел інформації для аналітичного контролю. Зокрема, Розділ 1 містить деталізовану структуру собівартості у розрізі окремих видів продукції, тоді як Розділ 4 відображає обсяги придбання матеріально-технічних ресурсів у натуральному та вартісному вимірі. Це дозволяє співставляти обсяги придбаного насіння, добрив, засобів захисту рослин та паливно-мастильних матеріалів із площами посівів, урожайністю та фактичними витратами на виробництво продукції [2].

У результаті цифрової обробки таких даних контролюючі органи отримують можливість автоматично розраховувати показники витрат на один гектар посівної площі, визначати середні витрати ресурсів на одиницю продукції та порівнювати їх із галузевими показниками або нормативними значеннями. Саме тому суттєві відхилення від середньогалузевих параметрів дедалі частіше стають підставою для формування ризик-профілів платників податків та подальшого проведення контрольно-перевірочних заходів.

У зв'язку з цим цифрові механізми контролю фактично формують нову модель податкового адміністрування аграрного сектору, у якій основним об'єктом аналізу стають не окремі господарські операції, а взаємозв'язки між виробничими ресурсами, результатами діяльності та податковими показниками. За таких умов система нормування витрат перетворюється на один із базових інструментів забезпечення податкової безпеки підприємства

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

та підтвердження економічної обґрунтованості його господарської діяльності. Запровадження цифрових механізмів адміністрування податків суттєво розширило можливості органів ДПС щодо автоматизованого аналізу діяльності платників податків. Сформовані на основі податкової, статистичної та фінансової звітності інформаційні масиви дозволяють не лише контролювати окремі господарські операції, а й здійснювати комплексну оцінку економічних показників підприємства, зокрема рівня податкового навантаження. Для оцінки практичного застосування зазначеного підходу проведено аналіз середніх показників податкового навантаження за видом економічної діяльності «Сільське господарство, вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур» (КВЕД 01.11), результати якого наведено на рис. 1.

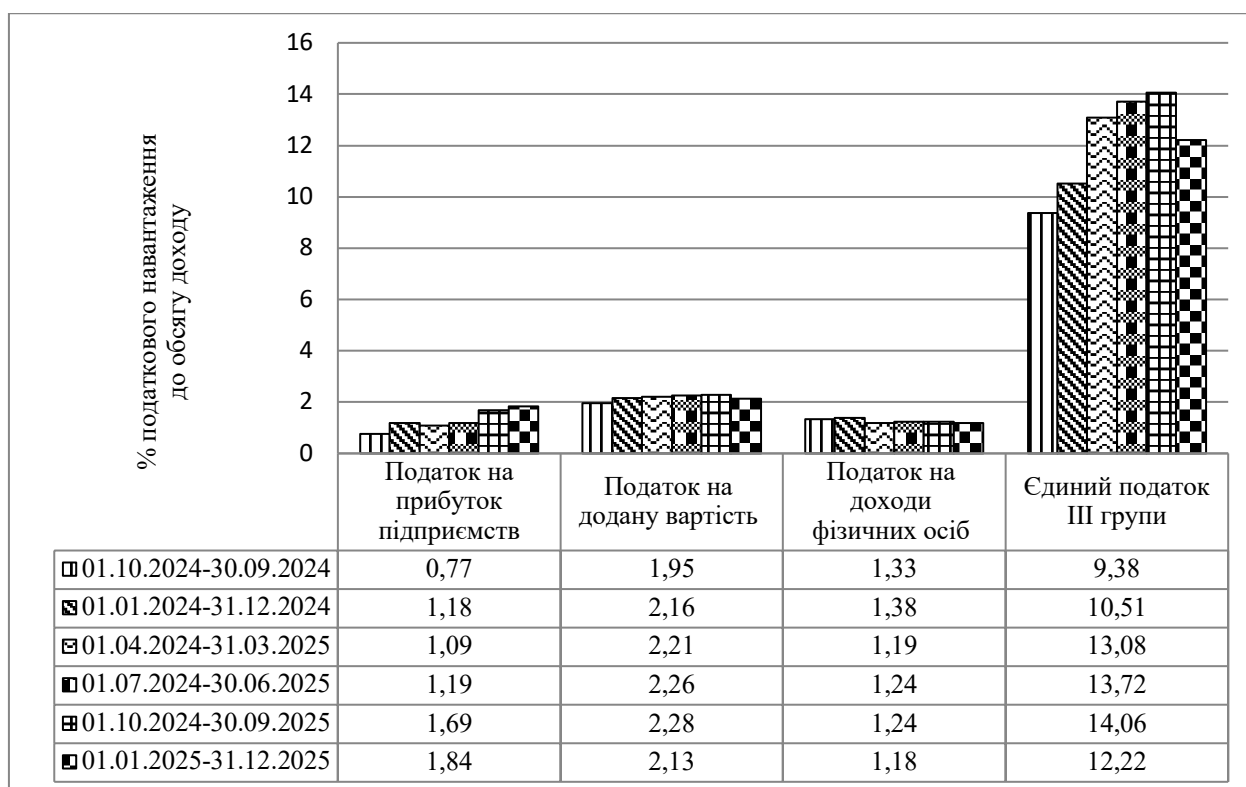

Рис. 1. Рівень податкового навантаження до обсягу отриманого доходу за видом економічної діяльності - сільське господарство, вирощування зернових, бобових, насіння олійних культур (клас 01.11)

Джерело: побудовано за [1]

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Наведені дані рис.1. свідчать, що найбільший рівень податкового навантаження у структурі доходів формує єдиний податок, частка якого протягом досліджуваних періодів коливається від 9,38 % до 14,06 %. Водночас податкове навантаження з податку на додану вартість перебуває у межах 1,95-2,28 %, податку на прибуток підприємств - 0,77-1,84 %, а податку на доходи фізичних осіб - 1,18-1,38 %. Отримані результати підтверджують, що сучасна система податкового контролю дедалі більше орієнтується не на перевірку окремих документів, а на комплексний аналіз взаємозв'язку між показниками виробництва, реалізації продукції та сумами сплачених податків. За наявності суттєвих відхилень від середньогалузевих показників або невідповідності між придбаними ресурсами, виробничими витратами та фінансовими результатами діяльності підприємство автоматично потрапляє до зони підвищеної уваги контролюючих органів.

У зв'язку з цим особливого значення набуває система нормування виробничих витрат, яка забезпечує економічне обґрунтування податкового кредиту, достовірність формування собівартості продукції та узгодженість показників між різними формами звітності. Саме тому нормування витрат паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив і засобів захисту рослин, та інших витрат доцільно розглядати як один із ключових інструментів податкового менеджменту та забезпечення податкової безпеки аграрних підприємств.

В умовах цифровізації податкового адміністрування та посилення ризик-орієнтованого контролю особливого значення набуває не лише нормування окремих видів витрат, а й створення цілісної системи їх планування, документального підтвердження та подальшого контролю. На нашу думку, базовим інструментом такої системи повинна виступати технологічна карта вирощування сільськогосподарської культури. Технологічна карта є комплексним внутрішнім документом підприємства, який поєднує виробничі,

технологічні, облікові та податкові аспекти діяльності. Саме вона дозволяє забезпечити взаємозв'язок між плановими показниками виробництва, потребою у матеріальних ресурсах, фактичними витратами та показниками статистичної і податкової звітності.

Таблиця 2

Методичний підхід до контролю матеріальних витрат у рослинництві на основі технологічних карт

Етап	Зміст етапу	Інформаційне забезпечення	Результат контролю
1. Визначення структури посівних площ	Формування структури посівів за культурами та визначення площ вирощування	Виробничі плани, форма №4-сг «Звіт про посівні площі»	Визначення бази для розрахунку потреби у виробничих ресурсах
2. Встановлення технологічних параметрів вирощування культур	Визначення комплексу технологічних операцій, строків їх виконання, планової урожайності та особливостей технології вирощування	Технологічні регламенти, агрохімічні паспорти полів, результати аналізу ґрунтів, рекомендації вироб. насіння та ЗЗР	Формування технологічної моделі вирощування культури
3. Розрахунок нормативної потреби у ресурсах	Визначення потреби у ПММ, насінні, добривах та ЗЗР на 1 га та на всю площу посівів	Технологічні карти, нормативи витрат, агрономічні розрахунки	Формування нормативних показників використання ресурсів
4. Документальне закріплення норм	Відображення норм у технологічних картах та внутрішніх нормативних документах підприємств	Технологічні карти, накази керівника, внутрішні положення	Доказова база економічної обґрунтованості витрат
5. Контроль фактичного використання ресурсів	Облік фактичного використання ресурсів та порівняння з нормативними показниками	Акти списання, акти використання добрив і ЗЗР, лімітно-забірні картки, складські документи	Визначення фактичних витрат та їх відповідності затвердженим нормам
6. Аналіз відхилень та оцінка податкових ризиків	Виявлення причин відхилень між нормативними та фактичними показниками, оцінка їх обґрунтованості	Дані бухгалтерського обліку, технологічні карти, інформація ЄРПН, декларації з ПДВ	Визначення потенційних податкових ризиків та коригувальних заходів
7. Формування звітних показників та цифрова верифікація даних	Узагальнення інформації у статистичній, фінансовій та податковій звітності та перевірка їх узгодженості	Форми №29-сг, №50-сг, №2-ферм, №21-заг, фінансова та податкова звітність	Підтвердження достовірності даних та забезпечення податкової безпеки підприємства

Джерело: сформовано за [2]

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Дані таблиці 2 свідчать, що технологічна карта є не лише інструментом виробничого планування, а й центральним елементом системи внутрішнього контролю та податкового менеджменту аграрного підприємства. Саме через технологічні карти забезпечується взаємозв'язок між виробничими показниками, нормативною потребою у матеріальних ресурсах, фактичними витратами та показниками статистичної, фінансової і податкової звітності.

Запропонований методичний підхід дозволяє сформувати єдину інформаційну базу для планування, обліку та контролю витрат на всіх етапах виробничого циклу. При цьому кожен етап виконує не лише виробничу функцію, а й виступає окремою контрольною точкою, яка забезпечує підтвердження економічної обґрунтованості витрат та їх відповідності технологічним параметрам вирощування сільськогосподарських культур.

Водночас використання технологічних карт як базового елемента нормування дозволяє забезпечити документальне підтвердження потреби у паливно-мастильних матеріалах, насінні, мінеральних добривах та засобах захисту рослин, що є особливо важливим для підтвердження правомірності формування податкового кредиту з ПДВ та виробничої собівартості продукції. Таким чином, впровадження системи контролю матеріальних витрат на основі технологічних карт сприяє підвищенню достовірності облікових даних, забезпечує узгодженість показників між різними формами звітності, мінімізує податкові ризики та формує належний рівень податкової безпеки аграрних підприємств в умовах цифровізації економіки та фінансової децентралізації.

Для забезпечення узгодженості між виробничими процесами, первинним обліком, статистичною та податковою звітністю доцільним є впровадження системного підходу до контролю матеріальних витрат. У межах дослідження запропоновано модель мінімізації податкових ризиків аграрного підприємства через систему нормування витрат, яка базується на послідовному контролі всіх етапів руху інформації - від планування

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

виробництва до формування податкової звітності. Особливістю запропонованого підходу є визначення контрольних точок, що дозволяють своєчасно виявляти потенційні ризики та забезпечувати економічне обґрунтування витрат, які формують собівартість продукції та податковий кредит з ПДВ та витрат з податку на прибуток.

Таблиця 3

Контрольні точки моделі мінімізації податкових ризиків аграрного підприємства через систему нормування витрат

Елемент системи	Контрольний інструмент	Результат контролю	Податковий ризик при відсутності контролю
Технологічна карта	Планування структури посівів, технол. операцій та потреби у ресурсах	Економічне обґрунтування виробничих витрат	Відсутність обґрунтованої потреби у ресурсах
Нормування витрат	Встановлення нормативів ПММ, насіння, добрив та ЗЗР	Потреби у ресурсах на 1 га та на весь обсяг виробництва	Завищення або заниження виробничих витрат
Первинні документи	Акти списання, акти використання ресурсів, накладні, складські документи	Підтвердження фактичного використання ресурсів	Непідтверджені витрати та податковий кредит
Бухгалтерський облік	Формування виробничих витрат та собівартості продукції	Достовірне відображення результатів господарської діяльності	Викривлення собівартості та фінансових результатів
Статистична звітність	Форми №4-сг, №29-сг, №50-сг, №2-ферм, №21-заг	Узгодженість виробничих показників та витрат	Невідповідність площ, урожайності, витрат і реалізації
Податкова звітність	Декларації з ПДВ, податку на прибуток, розрахунки ПДФО, єдиний податок	Правильність формування податкових показників	Завищення податкового кредиту або витрат
Цифрова аналітика ДПС	ЄРПН, автоматизовані ризик-індикатори, інформаційно-аналітичні системи	Виявлення невідповідностей між показниками	Формування ризик-профілю платника податків
Податкова безпека підприємства	Система внутрішнього контролю та моніторингу ризиків	Мінімізація податкових ризиків та забезпечення комплаєнсу	Перевірки, донарахування податків, штрафні санкції

Джерело: сформовано за [2]

Дані таблиці 3 свідчать, що система нормування витрат є не лише інструментом виробничого планування, а й важливим елементом податкового менеджменту сільськогосподарського підприємства. Її функціонування забезпечує безперервний зв'язок між технологічними картами, первинними документами, бухгалтерським обліком, статистичною та податковою звітністю. Водночас цифрові механізми контролю, які використовуються органами ДПС, дозволяють автоматизовано співставляти зазначені показники та формувати ризик-профіль платника податків. За таких умов наявність економічно обґрунтованих норм витрат та їх документального підтвердження виступає одним із ключових чинників забезпечення податкової безпеки сільськогосподарських підприємств.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що в умовах цифровізації податкового адміністрування система нормування виробничих витрат є важливим інструментом управління податковими ризиками сільськогосподарських підприємств. Доведено, що цифрові механізми контролю ДПС забезпечують автоматизоване співставлення показників податкової, статистичної та фінансової звітності, підвищуючи вимоги до економічної обґрунтованості витрат і документального підтвердження господарських операцій. Систематизація інформаційних джерел податкового контролю дозволила визначити ключові чинники формування ризик-профілю платника податків. Запропоновано методичний підхід до контролю матеріальних витрат на основі технологічних карт та модель мінімізації податкових ризиків через систему нормування витрат, що забезпечують узгодженість виробничих, облікових, статистичних і податкових показників.

Практичне впровадження запропонованих підходів сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, мінімізації податкових ризиків і зміцненню податкової безпеки аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державна служба статистики України <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny>
3. Бечко П. К., Бечко В. П., Лиса Н. В., Пташник С. А. Податковий менеджмент у системі податкового адміністрування. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 79–83. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.11.79>.
4. Коваль Н. І., Подолянчук О. А. Податковий менеджмент в умовах сучасних реалій: теоретичні та правові основи. Ефективна економіка. 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.23>.
5. Табенська Ю. С., Грицюк І. В. Пріоритети розвитку державного податкового менеджменту. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-68>.
6. Яцух, О. О. Бюджетний менеджмент у системі забезпечення фінансової безпеки країни в умовах економічних трансформацій. *Актуальні питання економічних наук*, (20) 2026. <https://zenodo.org/records/19116024>.
7. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. С., Барицький Р. Ю. Цифровізація та глобалізація системи адміністрування податків як драйвер інноваційного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 7. С. 363–370. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-363-370>
8. Таращенко В. В. Теоретико-методичні підходи до сутності податкових ризиків та їх класифікації. *Український економічний часопис*. 2024. № 5. С. 125-128 DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-22>
9. Юр'єва І. А. Діагностика податкових ризиків як інструмент забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник НТУ «ХПІ»*. 2024. № 6. С. 23-27. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.6.23>
10. Овчарова, Н., Кравченко, О., Бобошко, Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських

підприємств. *Економіка та суспільство*, 2021 (30). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>.

11. Павлова, Г., Приходько, І., Волчанська, Л. Облік витрат в аграрних і переробних підприємствах. *Економіка та суспільство*, 2021. (27). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-9>.

12. Вакуленко, В. Л., Мялковський, В. А., & Юнтао, Л. Шляхи підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану. *Підприємництво і торгівля*, 2024 (40), 14-19. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-40-02>

13. Пронько Л. М., Колесник Т. В., Вплив децентралізації на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-62>

14. Mazur, H., Shkurat, S., Tsap, V., Samsin, I., & Bukhanevych, O. Fiscal Decentralization and Local Tax Policy: An Empirical Analysis of Community Self-Sufficiency in Ukraine. *Journal of Applied Economic Sciences*, Volume XXI, Spring, 2(92), 2026 529-5445 [https://doi.org/10.57017/jaes.v21.2\(92\).08](https://doi.org/10.57017/jaes.v21.2(92).08)

15. Цап, В. Д. Податковий менеджмент сільськогосподарських підприємств в умовах цифровізації та бюджетної децентралізації: управління податковими ризиками. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (47), 2025. 510-519. <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1944>

16. Яцух, О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах трансформації фіскального середовища. *Наукові нотатки Львівського університету бізнесу і права*, (47) 2025, 748-756. <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1988>

17. Chyhyrnskyi, A., Purbani, S.H., Bulhakova, Yatsukh, O., O., Durman, M. The Impact of Digital Ecosystems on the Financial Management Efficiency in State Institutions Theoretical and Practical Research in the Economic Fields Эта ссылка отключена., 2024, 15(2 Special Issue), страницы 471–480 <https://www.scopus.com/pages/publications/85197399722?origin=resultslist>